

NAPREDNJAK

NEJUNAČKOME VREMENU U PRKOS!

RUKOPISI SE NE VRACAJU. -
PISMA I POŠILJKE NEPLA-
-- ČENE NE PRIMAJU SE. --
OGLASI SE RAČUNAJU 16 PA-
RA PO PETIT RETKU, A ZA
VIŠE PUTA PO POGODBI.
PRIOPĆENJA I ZAHVALE 20
-- PARA PO RETKU. --

Pretpлата: za Šibenik (donošenjem kući) godišnje Kr. 5.— za Austr.-
Ugarsku Monarhiju godišnje kr. 6.50 — za inozemstvo godišnje kr.
8.50 — Pojedini broj u mjestu 8 para, vani 10 para.

IZLAZI SVAKOG PETKA.

Odgovorni urednik: A. - VJEKOSLAV TRINAJSTIĆ.
Izdavač, vlasnik i tisak „Pučka Tiskara“ D.r V. Pijadica i drugovi
u Šibeniku.

Augustin Ujević (Split):

Božanski lagum.

Daj mi nova pokoljenja
krutim gvozdjem povijena!
Da ratujemo — da ne sagunjijemo!
(Majka Jugovića IV.).

Došao je trenutak da svi ožaloš-
ćeni zbog čemera i boli budu veseli i
da svi očajni počnu vjerovati. Jer se
dogodilo ono, što se činilo da je pre-
ko naših sila: Utopija je ostvarena i
nemogućnost je postala živa činjenica.

Kosovo je oteto otimaču, sila u-
družena s pravom razbila je silu, što je
bila samo nasilje, maleni su razbili ve-
likoga i iznenadili velike, mrcvareni su
ubili ubicu i preplašili njegove ortake.
Protiv volje Evrope, Balkan je spasio
evropsku čast, kao što je nekada čuval
opstanak Zapada bez učesća i bez za-
hvalnosti zapadnjaka. Ratoborno poko-
ljenje novoga srpstva, pokoljenje gorko
zbog svih baštinjenih nedaća i viteški
okrutno tradicijom stoljetne bune i he-
rojskih pogibija, mlado pokoljenje

„svijem pjesmam nadojeno,
svijem mržnjam napojeno
ropskih vjekova“

(da primjenimo stihove kneza
Vojnovića iz njegove, moderne i na-
rodne, apoteoze kosovskoj pobjedi), iz-
velo je golemi zadatak našega narod-
nog otkupljenja u stranama Istoka.
Srpske države, još bolje: srpske drža-
vice (poslije slavija uspjeha ovako
ogromnih možemo da s većom čašću
upotrebljavamo taj diminutiv, ranije,
prije rezultata, toliko drag skepsi Ber-
lina i ironiji Beča), očajne i uvri-
jegnene srpske državice, jedna Kara-
gorgjeva, druga Njegoševa, nestrpljive

radi nesnosnoga položaja u zemlji raji-
na leleka, uletjele su u sveti rat, u
presvetu revoluciju za zaštitu svoje
krvi i obranu časti. Njihova je gesta
bila već u početku divna radi ponosa,
zamamna radi nada, velika radi opa-
snosti; ali na svršetku ona je bila još
divnija radi izdržljivosti, svjetlija radi
prestignutih nada, veća radi osvojenih
lorovora. I u očima dojučerašnjih pa-
kosnika i jeftinih ironista uspjeh je
opravao čak i — pravo; pred po-
šljedicama srpskih krjeposti (srčanosti,
ponosa, oduševljenja, ustrajnosti) morali
su da se poklone i oni, koji su u po-
čtuku omalovažavali ili poricali te od-
like naše mučenice nacije. Učinjen je
ogromni pokušaj vratiti Kosovo srpstvu
i starom Srbijom proširiti Novu, i taj
je pokušaj okrunjen slavom i zavedljivi-
m bljeskom vojničkog i državninog
trijumfa.

— *Bolje umrijeti nego umirati!*

— to je bila lozinka Srbije u oktobru
1912. I ona se radi časti izložila po-
gibelji propasti, jer je ona, ona cijela
(kao malobrojna Kvaternikova Hrvat-
ska) znala da je narodni ponos vrije-
dan više od samoga narodnog života.
Ta požrtvovnost nije ostala nenagra-
đjena: ispolinska kreševa kao kod Ku-
manova i Bitolja dokazaše životnu
krepčinu naše rase, vitalne radi njena
nacionalnoga morala, i pribaviše drža-
vicama sreću granica proširenih brat-
skim oslobodjenjima. Još se jednom
krvavo i besmrtno dokazalo, da nije
sila samo fizička sila, da je i moralna
moć misli sila, da je duša najsitnija si-
la. Ovaj rat ili bolje ova titanska re-

volucija naroda u turskome carstvu,
spremljena i poduprta od četvorne
koalicije balkanskih vlada, nije nego
jedan nov i moćan dokaz istine, da
duša nije zaspala u čovječanstvu, da
tlačenje nije najbolji sistem vladavine,
da i oni, koji mačem sijeku, mogu da
od mača poginu. Taj prevrat u našem
istočnom susjedstvu kaže svakomu, ko
razumije smisao dogagajaja, da misao
narodne slobode, osnovna ideja nacio-
nalizma, nije prazna fraza; da idealiz-
am postoji i da narodi ne mogu bez
njega; da Duh postoji i da djeluje.

Ne ćemo spomenuti u potvrdu
toga tolike prizore muškoga prijegora
i nesebične žrtve iz ovoga rata. Preći
ćemo preko gomila dobrovoljaca, koji
nugjaju dragovoljno život za spas dru-
gih; ne ćemo se osvrnuti na veselo
srtačenje hiljada u ponore smrti, na hr-
pimične povratke Crnogoraca iz dale-
ke Amerike, na beziznimni dolazak
svih srbijanskih studenata iz Pariza,
Švajcarske i Njemačke. Ostavićemo bez
zaslužene pohvale intelektualce što hrle
u komite i žene što se izlažu opasno-
stima kreševa. Prećutaćemo samoubij-
stva bolesnih oficira, što bijahu zavid-
ni sretnijim drugovima saučesnicima
rata; zatajaćemo heroizam ranjenika u
najtežim mukama bez piske i bez
škripanja zubi. Ne ćemo se naročito
zaustaviti ni na bojnemu poletu dječaka
ispod dvadesete, ni na svim teško-
ćama prodiranja preko blata, preko
snijega, preko rijeka, preko hridina,
gdje su marševi bili naporni i nepre-
stani (kao ubistvena žurba vijesnika s
Maratona), a gdje se moralo osvajati
stopu po stopu.

Kazaćemo samo riječ o tome: ko
je spremio ovaj rat? Narodna pjesma,
narodni pjevač, umjetnik roda moga.
Slijepac — guslar, on je svojim ustrp-

ljivim stvaranjem deseterca monotonoga
kao patnje raje što svaki dan bija-
hu iste, i svojim čemernim izvijanjem
bugarštice isprekidane kao da je sva
načinjena od pucanja srca, rekrutovao
osvetnike kroz stoljeća, spremao osvetu
i organizovao buduću vojsku savremeni-
h srpskih generala. God. 1912., to
je godina dušine revanše, tada je ispu-
njen Vuk i zadovoljen Meštović. Jer
ovaj rat, koji je izbio tako naglo, koji
je prasnuo s divnom kratkoćom bo-
žanskoga laguma, što ga potpalije jaki
državnici savremenoga srpstva, taj rat,
munja po brzini, bljesku i gromu, bio
je spremljen već odavna, bio je zaklju-
čen već prije pò milenija, kada je prvi
guslar udario pečat smrti na čelo pr-
voga zulumčara i ovjenčao idealnim lo-
vorom grobnicu prvoga mučenika. Ko-
sovo je osvećeno i Turci su kažnjeni,
jer je onaj ciklus pjesme i legende,
što se oko njega spleo, zahtjevao tu
osvetu i tu kaznu; kosovska bitka od
1389. kao materijalna činjenica nije
bila najvažnija za historiju srpstva, ali
poezija, istinitija od historije, podala je
njoj svejedno povijesno značenje i uči-
nila je u misli naroda središtem oslo-
bodilačkih težnja. Idealna baština bun-
tovnih tradicija povezala se oko te
riječi i toga pojma, i naši su rapsodi
bili organizatori naših pobjeda. I zato
je posao praha i olova bio ovdje kul-
turan; zato je evo sitni rad pušaka i
veliko djelo topova zaslužilo naj-
beskrajnija priznanja i najpotpunije
apoteoze.

Tako je gruvanje balkanskih to-
pova značilo pobjedu naše narodne
savjesti i slavije naše narodne kulture.
Probudio se Kraljević Marko i zviznuo
šestoperom tiranskog orijaša! I baš
zato, jer je tu bilo po srijedi pitanje
naše narodne pjesme, naše narodne

FEUILLETON.

Jovan Skerlić.

Literarna, kulturna i socijalna Srbija
teško se daće zamisliti bez Jovana Skerlića
i u odsustvu njegovu njen bi savremen život
bio u društvenoj gibljivosti malo bujan, malo
dobar i malo nacionalan, moderno naciona-
lan, demokratičan i evropski. On je cen-
tralna snaga savremene i saplemenske Srbije
i poslije divnoga Svetozara Markovića, nitko
nije toliko zaslužan po sav njen život skoro
u svima granama i područjima savremenosti.
Sve što je najbolje u današnjoj Srbiji vezano
je uz ovo ime, koje treba izgovoriti sa što-
vanjem, koje je najpopularnije u Srbiji i
koje je svojom bez sumnje ogromnom vrijed-
nošću podrlo i preko granica svoje domovine.
Možda nije bilo jedne značajnije pojave u
književnom, kulturnom i društvenom životu
Srbije, koju Skerlić ne bi bio uočio, njenu
vrijednost podigao, ustalio, rastrubio i njenu
štetnost nastojao uništiti. Ništa nije umaklo
njegovom budnom dalekovidnom oku, ničega
se nije laćao da piše što ne bi bilo korisno
po omladinu, po društvo, po narod i po

njenu inteligenciju. Kao vrlo dobar pozna-
vatelj socijalnih nauka i kao najtopliji obo-
žavatelj Svetozara Markovića i ruskoga reali-
zma, on nastavlja Markovićev rad i rad
Bjelinskoga, Černiševskoga i Dobroljubova sa
mnogo smisla za sve struje i pokrete moder-
noga vremena, po čemu nije ni malo
anahronistička misija njegove ličnosti. Vezao
je književnost uz život, dao je jedan relativno
prevelik broj rasprava, eseja, prikaza, mono-
grafija, impresija i študija u kojima je sretno
spasio od zaborava mnoge uglednije književne
ličnosti starijeg datuma, otkrio latentnosti
mlagjih i novih talenata, pa ako su bili
sirovi uputio ih je na izragjenost i proku-
hanost, odbijajući od lažnih ekscentričnosti
i originalnosti one, koji htjedoše da uguju u
literaturu bez dovoljno spremne i sa malo
smisla za nju. Njegova je kritička misija —
misija utilitarizma u prvome redu i svuda.

Književnost treba da je u službu ži-
votu, treba da je iskrena, da je zdrava,
vedra i snažna. Treba da je iskrena, jer
samo ona ispunjava prvi i glavni uvjet da
bude dobra. Treba da bude zdrava i vedra,
jer naše stanje nije ozbiljno, žalosno i jer
samo tako ona može da bude pozitivna grana
nacionalnog života. Treba da bude snažna,

jer samo tako može biti njena egzistencija
aktivna i impulsivna. On je utilitarista. I za-
to se on ne može toliko zanijeti za onu vrstu
književnosti, koja se previše udaljila od
realnosti i koja nije vidno potekla od života,
i u tome išao je tako daleko da je mnogima
nanio i nepravdu, što megjutim nikako ne
kljaštiri njegovu veliku književnu reputaciju.
Demokratizacija umjetnosti nije našla u Srbiji
većeg, jačeg, plamenijeg, spremnijeg i spretni-
jeg propagatora no u Skerliću. On je njen
veliki smisao istakao gdje god je dospio,
učvrstio gdje god je našao podloge i tražio
gdje god je bilo to moguće. Videći kao Mau-
passant u knjigama i u piscima „laste koje
naviještaju proljeće“, on je skoro sve knjige
i pisce, primao sa širokom ljubavlju velikoga
srca osviještenog nesumljivim talentom i
kulturom, koju mu mnogi mogu zavijgati, i
velika zasluga što u Srbiji buja proljeće
bolje no u nas i relativno jednako kao u
drugim zemljama na Zapadu, ide najvećim
dijelom g. Jovanu Skerliću. Pošto se sada-
šnjost često mjeri po prošlosti i pošto je
često novo plod staroga i savremenost ovisna
i izvajana iz tradicije, brojni i vrijedni pokoj-
nici preko njega, preko njegove sposobnosti i
marljivosti, pored zaslužne i posmrtno počasti

i osim suve historijske vrijednosti dobiše i vri-
jednost savremenu, a savremenost to je glavna
oznaka njegove kritičke ličnosti. On živi buj-
nim, razgranatim, složenim životom modernoga
čovjeka. On jednako shvata čisti spiritualis-
tički artizam kao i najgrublji realizam, i
ako mu je prvo srodnije od ovog potonjeg.
On je jednako srasao sa socijalnim životom,
sa životom kolekcije, sa nacionalnim životom,
sa životom ograničenoga prostora, vremena,
dobe, epohe, dana kao i životom duše sklone
avijatici, natčovjeku divljih imaginacija, bez-
ličnosti utonule u eter od snova i maštanja
kao i ličnosti sklonoj kačiperstvu, diletanti-
zmu, dekorativnosti, koketeriji, humoru, pa-
radoksu i satiri. Ali, realizam, i pozitivizam
prevladavaju svuda kao vladajući elementi
njegovih kritičkih rasugjivanja,¹⁾ i ongie,
gdje oni gospodare sasvim, Skerlić je upravo
besprimjerno dobar, skoro besprikoran,
klasičan. (Svršite se).

Rim, 22. I. 1913.

V. Č.

¹⁾ Držim da je g. Skerlić istakao svoje
stanovište u prvom eseju IV. knj. „Knjige i
pisci“.

kulture, opće, zajedničke srpskohrvatske kulture, to je glas srpskoga junaštva i srpskih dobitaka morao da odjekne cijelom zemljom hrvatskom.

Od najstarijih Marka Marulića (Holoferne je Turčin!) i Petra Zoranića do najnovijih Iva Vojnovića i Vladimira Nazora ide kroz cjelinu hrvatske književnosti mržnja prema Turčinu osvajaču i nasilniku; to se naslijegjeno i iskonsko osjećanje nalazi u svim remek-djelima naše kulture, i toliko više, što su bolja i nacionalnija. Zato je na glas o ovome neisporedivome ratu, po zakonu krvi, morala da zadršće svaka savjest hrvatska i da fiziološki osjeti potresnu veličinu tjeskobnih događaja, koji se pripravljahu i koji se odjednom štropoštaše na zaprepaštenu zemlju hitrošću orkana. Stvari ovakve sile nužno morahu da u nama pobude nostalgiju bojišta, jer se znalo da se nije naš boj, hrvatski boj, i da mi ne možemo promatrati sa samim osjećanjem simpatije nego s potpunom sviješću narodnog identiteta. Prošla su vremena, kada se raspravljalo o slozi: govori se o jedinstvu; mi ne kažemo da su Srbi Hrvatima braća nego da su Srbi Hrvati i Hrvati Srbi. Zato smo morali da kao nikada u trenutku krvi, krečeva i opasnosti svi osjetimo opću narodnu solidarnost, koju ne mogu porometiti nikakve stranke ni spriječiti nikakve mjere nasilja. To je bio razlog da je Dalmacija progovorila, onako kako je progovorila, i dvije raspuštene općine izvjesno nisu bile prevelika žrtva za očitovanje jedinstvene srpskohrvatske svijesti.

To je bilo čudo! Mi smo Hrvati kao niko odavna zanemarivali svaki nacionalni rad: nije bilo propagande, ni riječju ni perom

Zaplijenjeno

nije bilo voga, koji vode, ni ljudi, koji mare; nije bilo, kako još ni sada nema, ni čestitih novina ni potrebnih knjižica, ništa, i opet je, bez agitacije, samo od sebe, po zdravom instinktu naroda, po onom dubokom osjećanju jedinstva, koje počiva u našoj krvi, i u našim nesretnim prilikama izišao protest dostojan Dalmacije. Jer to je: može se zaplijeniti, što je pisano na hartiji, ne može se konfiskovati, što je pisano u srcima; mogu biti zabranjeni listovi, ne mogu biti proskribovane misli; ljudi mogu biti utamničeni, ali ideal ne može biti napšen; pa i ako je nama Hrvatima sve oduzeto, još je ostalo malo stare slavenske i slobodnjačke krvi.

Zaplijenjeno

U znaku Meštovića!

Umjetnost je prva, u primordijalnim vizijama, dala riječ beskonačnoj dubini, riječ onom je što se elementarno taji na dnu; dubini i nježnosti elementarnih osjećaja: divljoj dubini, moćnoj nježnosti.

Elementarnim instinktom, dala je riječ nijemome, nevidljivome duhu rase, dala je riječ onome što struji u zraku, stenje, bruji u krvi, ključa u utrobi debele zemlje. A ta umjetnost zove se: Meštović.

Još nikada, u nijednoj duši nije iskrenost takovom dubinom istinitosti bila uklesana, urezana kao u duši Meštovićevoj. Njegov hram ostaće za uvijek iskren i istinit u svojoj biti, entelehiji... Elementarnim instinktom estetičkog izražaja, on nam je logički iznio onaj nacionalni moral, koji proističe iz etnografskih i etnopsihičkih zakona; iznio nam je etiku kojom neodoljivo ukazuje osjećanje pravednog, harmoničnog jedinstva naše neujedinjene nacije.

Dati riječ grču, što nas kida; dati riječ pustim ekstazama, sa kojih izmiče, žeze tlo pod nogama, dok puste dugine aureole ovijaju značajnošću i najnezatnije elemente; dati riječ elementarnoj sili što nas je izbacila iz neke sredine, sili koja pokreće mozgom, krvlju, srcem i dušom; u jednu riječ: dati glasa svim elementarnim strujanjima, što oduhotvoruju zrak, krš, vode, ravnice: instinktu, koji je kadar da prodre u srž stvari, u vanjsku i unutarnju ljepotu slaganja, po čemu sve to postoji pod našim nebom: to može samo iskren i dubok duh!

Zaplijenjeno

Meštović i prije nego li nam je počeo da objavljuje narodnu epopeju, kada se podavao kosmopolitskim, socijalnim, etičkim problemima i onda je bio naš. I tamo smo vidjeli dimenziju svirepog krša njegove domaje; moćnu, zdravu i iskrenu moć vidovitosti; vidjeli smo pomamljenu krv i nabrekle žile. Obličja njegovih stvorova bila su obličja ostinulih pećina, za surih, sablasnih pomrčina.

Junaštvo, moć, krijepekost, prkos, dobrota, duša od krvi i mesa, od seksa i neba; sirovost uzavrelog, ostinulog, usijanog krša, to je srž, bit Meštovićevo individualnog ritma.

Zaplijenjeno

Pravi umjetnik govori samo onda, kada ima nešto da kaže, da ispovijedi ono što svirepo ljubi, ono što ga bije i diže; nešto cjelovitoga, zaokruženoga, proćućenoga.

Ovi govore, jer ljube, jer ono što govore smatraju vrijednim svoga života.

Svaki pojedini od njih namiče nam se jednim zaokruženim svijetom; kod njih je sklop mišljenja i radnje. Oni imaju sopstveni akcent, ton i ritam, adekvatan specifičnom obilježju njihove sredine.

Mi moramo jedanput da počnemo razlikovati šarlatane od duša, kojima treba vjerovati; ako hoćemo da stvorimo element koji će biti dostojan tih ljudi, ljudi koji se ne titraju dušom,

ljudi koji — srazmjerno ulažu u svoja djela, vlastitu duševnu energiju. Treba da se riješimo jedanput diletantizma, neiskrenosti i da poštujemo iskrenost. Tu je ona pred nama i očiju će za nju imati samo onaj, kojemu je unutrašnjost živa.

Treba da stupamo na poprište sa više ljubavi za našu zemlju i narod, da ljubimo dublje, elementarnije, sa više osjećaja za unutarnju ljepotu, da ljubimo i produbljujemo nešto što će vrijediti i jednako kao i naš život. Sa onolikom ljubavi, koliko ljubimo sebe, treba da zavolimo našu zemlju i naš narod, i jedino tada bićemo čestiti i dostojni naših svetih ciljeva.

Ljubimo ko luči nebeske i elementarnost zemljine utrobe! Nastojmo da osjetimo moćnije, iskrenije, dublje u sebi naše sunce, naše more, bregove, ravnice, našu dušu i cio naš narod sa svim njegovim bolovima i radostima.

Ovo, generaciji koja dolazi: generaciji Meštovićevo doba! Generaciji koja se pouzda u svoje žive sile, u moć svoga talenta. Generaciji koja treba da je puna domaće vatre i puna općevječanske kulture, puna svetog tamjana zora, sunčanih dneva, umivenih, intimnih predvečerja i enigmatičnih noći, svoje domaje, da srce sa tugjih poljana; puna najljepšeg mladenačkog zanosa i puna našega sirovoga krša, demonske pučine i plodnih ravnica; puna svetih uspomena na „ono nešto“ elementarnoga, neugušivoga, što je nju trglo iz sredine i dalo joj svetu i veliku božju moć vidovitosti i iskrenosti.

Treba krepko, gjinonski da zarijemo leš u neizoranu, učmalu utrobu naše svete, blagoslovljene zemlje, da se njoj odužimo i onda znaćemo zašto smo radili, zašto smo življeli. Znaćemo da smo imali domovinu, da smo imali jedan moral!

Ljubimo zemlju, našu zemlju i naš narod koji je stvoren samo za elementaran slon, sa koga će zemlja da protre, prokune ili blagoslovi. Težak, olovna biće blagoslov i teška, olovna biće kletva!...

U znaku Meštovića mi ćemo jedine da pobijedimo.

Smisao svih naših kulturnih preguća treba da se sadrži u afirmaciji, u sregjivanju i koncentrisanju naše nacionalne moći, našeg nacionalnog morala.

Mislim da smo dotjerali jednom da tražimo veći, jedinstveniji i konsekvantniji stil i jedan moral, moral u općem smislu riječi: jasnom vjerom, vjerom koja treba da odgovara visini značaja širokih i moćnih ciljeva: slavizaciji naše kulture, jačanju nacionalne svijesti, i snage i volje, da se izvršuje nacionalna samoobrana!

**

Gola je Meštovićevo majka Jugovića, gole su njegove pune seksa „Dvije udovice“, jer sinovi i vojni otidoše im u nepovrat. Otidoše i ko zna kada će više da se povrate našem suncu, našoj zemlji, koja se bez čvrste domaće ruke podala sama sebi. A vulkanska je krv naše zemlje, nabrekle plodne žile u utrobi njezinoj i manjka samo krepko usječenog leša. Zapuštena ubija, mlati, siše sebe, sa onim neodoljivim bogom, koga su joj darovali puisti sunčani dnevi.

A Marko, Meštovićev Marko, još je daleko! On još krči drač i korovlje; brazde na njegovu čelu još su napeti konopi, laloka mu jošte za pirovanje nije, usta jošte za cjelove nisu, ruke jošte za milovanje nisu!

Markov konj, Meštovićev konj,

gvozdene, teške, zatorne korake ima; teške kao zemlja i on više po sedam koplja u visinu ne skače, jer osjeća malj, težinu onog boga revolte, te uzobličilo mu milostivog, čestitog gošpodara...

I malj lupa i lupa, brekće, da zvizne ili prsne!

Sitne dušice „nejunačkog vremena“, izobličile mu u buzdovan lubanju, tijelo, udove njegova Šarca.

Izobličilo ih, disproporcijoniralo ih, i oni su stvoreni samo za elementaran slom, slom sa koga će zemlja da protre, prokune ili blagoslovi.

A težak, olovna biće blagoslov, teška, olovna biće kletva, naše majke, zemlje, majke pustih i pustih Jugovića, sveopće majke Jugovića, majke te suha, utvrgjena svirepim ponosom i prije-gorom ubija u sebi majku, čupa iskorijenjuje i srce i dušu.

Marka pretvorili u buzdovan; majku Jugovića otvrdnuli pusti prije-gori i pusta porogjenja; čeda njihova „Dvije udovice“, zapuštene, a raspete na krst sa pustih toplih i svetih bolova u sebi, lišene i najistinktivnijih potreba, podaju se same sebi.

Spasimo njihovo proljeće, spasimo!

Jerolim Miše. — Rim.

Elementi naše snage.

Uspjeh našeg rada visi o mnogim elementima, koji će sačiniti našu četvu, snažnu, čvrstu, neprelomljivu. Te je slemente stvorilo naše današnje stanje, teško i kaotično stanje. I reakcija tog stanja mi smo. Bijeje stranice našeg glasnika pokazuju to.

Ista ona reakcija, koja je nastala iza 1908. u našoj Srbiji i koja je srušila famozni status quo pojavila se je i kod nas.

Naš pokret 1911., naš „Val“: bijahu odjeci te reakcije.

Ali ne bijaše za nas terrena, bili smo previše moralni i to toliko, da je ta moralnost omladine uopće prelazila u nemoralnost. Psovali smo, vikali, širili se na sve strane, ali bili smo slabi radi te nemoralnosti drugih. Morali smo podleći. Ali samo prividno, jer je klica kljajala. I sad se nalazimo u takvom stadiju. I sad smo u reakciji. Ali u drukčijoj. Sad nijesmo oni, koji dižemo tu reakciju, već smo njezin eksponent. Ona je stvorena. Naše misli, ideje, čuvstva i osjećaji ukorijenili su se u srca sviju. Naš moral osjeća danas svako. Naše srce, dušu usvajaju i drugi. Našu dobrotu, plemenitost i ljubav prema potištenima, bijednima i slabima osjećaju svi. Naša odvažnost, nepomirljivost i bojovnost udivljuje i privlači sve.

Sve dobro, plemenito i moralno, sve nepokvareno; sve što u sebi ima i osjeća onu plemenitu i okrutnu, civilizovanu i krutu rasnu dušu kosovskih osvjetnika, — sve je to uz nas.

Mi smo zato jaki, silni. Ne ustupamo više ni pedlja. Široko vidimo, jaka nam je instiktivnost, srodne su nam duše. I srodnošću te naše velike duše vidimo i zapažamo našu moć, silu i snagu.

Naše ideje su ukorijenjene i raširene. Nema više te sile, koja će ih uništiti ili najmanje: suziti njihov obujam.

Samo se ne uznosimo i ne zavarajmo. Jer što se više šire naše misli — to nam je palo težje. Što više terena dobivamo — to više moramo raditi. Jer s našim prijateljima, množe se i neprijatelji. S našom mnogobrojnošću

nastaje i pogibelj starih mana, pogrješaka i padanja.

Ne dozvoliti da se to dogodi, znači raditi silno, mnogo, neumorno. Znači biti jak, biti spreman, dobar, moralan — biti uzor.

Ne vičemo radi vikanja niti iz ambicije. Ne. Mi vičemo, kritiziramo, borimo se jer moramo, jer nam je to život, jer bi inače svisnuli od bola i tuge. Teško nam je, boli nas jer smo dobri a osjećamo oko sebe grubost, jer smo moralni, osjećamo, trulež, jer smo plemeniti; osjećamo pakost, zloću i jer smo *kulturni*, osjećamo na sebi silni teret barbarstva i silnu zapuštenost i neprosvijetlost odozdo.

Položaj je naš jednak onom negdašnjem bijedne faje. U isti smo mah potlačeni, izrabljivani, i branioci prava najelementarnijeg čovječjeg prava: slobode, prava da čovjek može biti čovjek.

Da odolimo svom položaju i ostanemo pobjednici moramo imati, sadržavati u sebi sve individualnije, osobe nije i markantnije ličnosti, junake i karaktere našeg naroda. Moral Meštovićeve, poštenje i karakter Milošev, lukavo junaštvo Markovo, neustrašivost Crnoga Gjorgja, došljednost Bastajićeve, Cezarčevu. . . .

Izraz naših djela mora biti Srgjin izraz.

A nadasve moramo imati veliku spremnost, moralnost, došljednost i odvažnost u svim elementima, koji sačinjavaju naše misli, ideale. Koji sačinjavaju **nas**.

I samo ta velika naša spremnost, čestitost i dobrota pobudit će kod svakoga udivljenje i poštovanje. I ne samo to: privući ćemo svakoga. I samo jako oboružani znanjem i čestitošću moći ćemo s vremenom, da istupimo snažno, jako i neodoljivo. Moći ćemo umiješati se svagdje i zagospodovati svagdje.

Bez znanja, velikog svestranog znanja u prvom redu našeg narodnog života ne ćemo moći ništa reći nova i što je glavno ništa učiniti nova.

Zaplijenjeno

Split, 25. I. 1913.

D. M.

Jedna suvišna država.

Balkanski rat nije još došao do zaključka, ali se njegove posljedice već sad ocrtavaju i o njima može da se povede riječ kao o gotovom činu. Bile granice nove Srbije odmjerene uže ili šire, dobila ona par desetina hiljada manje ili više vojnika za druge svete ratove, ova vojna, kao historijska determinanta velikih linija budućnosti, može već da se smatra kao dovršena. I megju dogagajima, koji prama njoj

stoje u odnosu dještva i uzroka, najkulminantniji, najznačajniji za budućnost naše rase jeste taj: što je ovaj rat učinio suvišnom jednu državu. Ne mislim ovim na Arbaniju, koja se suvišna i rodila, kao plod jednog protuprirodnog generativnog akta, koji liči mnogo na spoj magareta i koze, mislim na državu koja nije bila suvišna a koja je danas taka postala, a to je Kraljevina Crna Gora. Teritorijalno spojena sa Srbijom, ona gubi svoj razlog opstanka.

Crna Gora, u svom kraju i na svoj način, sačuvala je nacionalnu ideju i u granicama svojih moći doprinijela njenoj pobjedi. U romantična vremena ona je bila uporegijvana sa vestalkom koja čuva sveti oganj slobode, pa i ako je poznija nauka počupala mnogi list sa vijenca te njene slave, opet je u onom uporegjenju naše romantike bilo jedno zrno istine. Jer za tu se zrelju doista može kazati da je čestito i ne bez slave izvršila svoju misiju u historiji i platila, možda i nesvijesno, široj ideji nacionalizma svoj dug do posljednje pare. Kad je to izvršila, Crna Gora je postala suvišna, kao što su u biologiji suvišni organi bez posebne funkcije. Ona u novu historiju ne smije da unosi jedan nezavisni organizam. U promijenjenim oblicima našega života za taj organizam nema funkcije, pa je prirodno i neminovno da ta gladna i slobodna zemlja uguši pusti regionalni ponos, da ukroti svoju bezumnost, basnoslovnu gordost i da prigine glavu pred logikom sudbine. Kad je u pitanju sreća i veličina naroda, svi drugi obziri padaju. A budućnost koja našem narodu pretstoji, uslovljena je državnim vrlinama i sposobnostima kojih je Kraljevina Crna Gora bezuvjetno lišena. Pa kad ima neko koji toga nije lišen, onda se tome treba ne samo maknuti s puta, nego mu staviti još na raspolaganje i sve svoje moći. U novom poretku koji će da nastupi i u pametnoj podjeli rada, koja će da se uvede i Crna Gora dobiće svoj zadatak, a time će biti stvorena i mogućnost da dokaže svoj patriotizam i drugače neg molohshim žrtvovanjem svojih sinova.

B. D.

LISTAK.

Paolo Buzzi *): Žena s oklopom od čelika.

Karije ljubljase svoju ženu ljubomorno. Ljepotica, bijaše najljepša megju lijepima pod suncem. Po ulicama, ona, kad je prolazila, okamenjivala je najzurbanije buljake svjetine. Nju su proždrali svi muškarci od ljubavi, sve žene od mržnje. Ona bijaše vjerna Kariju, koji je nju u kući ljubio. Bijaše vjerna, tiha i čista. Svakoga dana bijaše ona ljepša. Svakoga dana bijaše Karije ljubomorniji. Bojao se je onih grudiju: da se, ljeti, u božanskome cvatu, ne bi rascvale preko laganoga steznika, da ih drugi čovjek ne bi ugledao i da ih ne bi proždrio, poman. Karije zatvori nju u oklop, koji se otvaraše ključem. Ključ je on čuvao u kutijici, u najdubljem žepu na srcu. Ona, strpljivo, snosila je u žegama sunčanim mučenje Kalifa Torquemada. Oklop, njoj se činio, bi-

*) Buzzi je jedan od boljih futurističkih pjesnika u Italiji.

jaše obložen užarenim šiljcima, zadržim u golo tijelo. Noću, pa i kad bi čovjek otišao da se odmori, ona ne bi uživala ni malo svježine, ni slobode.

Jedne noći, zasjala je mjesecina, Kalif mirno spavaše. Pri svijetlu, ona se laktima uspravi, da ga promatra. Bijaše izmorena, razjarena. — O da bi umr'o! — pomisli. I obuze je ledeni strah. Ali, ukrade mu, iz skrovitoga džepa haljine koju bijaše svukao, strogi ključ, i skoči, kroz prizemni prozor, u vrt pun maštanja. I nagje se na javnome putu: i poklekne pred jednim tabernakulom, punim prastarih kostura, uspravljenih. I zahvalila je Smrti na Životu. Rastvori oklop pred zagledanim očima i pred bijelim zubima, koji su se cerili. Jedan se kostur kesio jače od ostalih. Bijaše slabačak i mahnit. Bijaše neka žena. Ona, kao u snu bolesti zgrabi ga, i unese ga u vrt. Pod jednim kioskom, privine uz 24 rebra steznik od čelika, i, u velikom muku, protrnulim nogama, dok joj srce lupaaše u grlu, ponese na bračnu postelju, na svoje mjesto još toplu, hladnu lutku, od oklopljenog košća.

Karije spavaše kako spavaju svi muževi: hrkajući. Ona vrati ključ u skroviti džep Karijeve haljine, pobježe, bez novčića, da se prodaje gola, slobodna po svim slobodnim putevima.

Karije umrije od straha, one iste zore, s jednim sitnim ključem u šaci.

Preveo: Č. Č. Š.

Naši dopisi.

Zadar, 25. I. 1913.

Na novi rad!

Sa novom godinom života, treba da otpočnemo i novu godinu rada. Ne rada dosadašnjega, nego novoga, ozbiljnijega i boljega. Naš dosadanji rad, ne može da nas zadovolji, jer današnje prilike od nas zahtjevaju nešto više. Do sada smo se zadovoljavali i frazama i pisanjem, ali više to nije za nas dosta, sada treba akcije, žilave i neumorne akcije. Više nas ne mogu zadovoljavati teorije i publikacije članaka po raznim glasnicima. Treba da se dignemo proti starih, izmođenih ideja i stranaka, a da stvorimo novo, borbenu nacionalno osjećanje; nas ne mogu zadovoljavati prazne riječi, mi moramo jednom da posvjedočimo svoje ideje i djelom. Moramo biti „Nova oslobod. Omladina“.

Srpsko-hrvatska omladino! Otvori jednom oči i pogledaj na našu zarobljenu i potlačenu raju! Radi i spremaj se, spremaj se i radi, da razbiješ razblude i otvoriš narodno dobro.

Otkada počese progonestva, mi ovde prestadosmo raditi organizatorski. U nama ostalo je ipak nešto krvi bojovnoga „Vala“. Ali ovako ne može dalje da ide, da radimo samo štogod, tek da se zna, da smo živi. Ne, više ne smijemo ovako životariti, sada svega toga mora nestati. Sada sa novom godinom, moramo provesti reorganizaciju, učestvovati u borbi „Budimo neprijatelji našim neprijateljima“, kako veli Viktor Igo. Tko se straši rada i borbe, neka spava, neka gnjije u mrtvilu, a komu je mio rad i borba, tko nju ljubi, neka se trgne iz mrtvila, nek stupi u borbu. Mi ne ćemo kukavica i frazera, već srčanih ljudi i željezne: volje, ljudi, koji su gotovi da se pregore za narodne misli.

Omladino! Nama treba rada, jer borba nas mora da nagje spremne na otpor. Dakle, sa novom godinom počnimo novi rad, više djelom nego riječi. Skupljajmo se u jednu jaku i čvrstu falangu, koju ne će nikakva sila

moći slomiti. Reorganizujmo se i počnimo riječi pretvarati u akciju! Ostavimo formalnosti i reklame, a na djelu pokazimo, tko je soko tko li kukavica. Š. Č.

Rijeka, 25. januara.

Dužnost riječke i sušačke omladine.

Pošto ne možemo ovde na Rijeci davati u javnost svoj nacionalistički glasnik, a šibenski „Naprednjak“ postao je kao takav naš, dužnost je naša, osobita i velika, da taj list podupiremo i da ga što više raspajačemo. Naši protivnici imaju svoje „Riječke Novine“, „Hrvatsku obitelj“ i druge takove mnoge klerikalne listove, za njih rade i žrtvuju se. To je dobar primjer nama svima, kako treba da radimo. Zato i napisah ovo par redaka, da potaknem sve naše omladince na što zdušnije rasprostiranje ovoga lista. To je jedna mala i u isto vrijeme velika dužnost izmegju toliko dužnosti, koje svaki naš prijatelj imade. O. K.

Naše bilješke.

Na adresu „Hrvatske Riječi“.

Jako smo moralni, a da bismo se inače na tu grubost osvrćali. Svaka novina po svojoj kroničarskoj dužnosti, u prvome redu oglašit će knjigu, koju je primila na prikaz. Onda: ako ste držali da možete izreći svoj sud (objektivan!) o toj knjizi, imali ste napregnuti moždane, gospodine uredniče, da vidimo koliko vam mozak važi. To nijeste učinili. Zašto? Nego: vi ste iz cijele knjige od 52 str. nabrojili tridesetak stranih riječi i pod tim stavili reklamnu glupost: cijena 30 para. Prestanimo jednom s tom vodenošću! Zar vam srce nije uzdrhtalo, listajući tu knjigu, kad čitate kako je naša saplemenska i junačka Srbija, kakvom odvažnošću, moralom i junaštvom pohrlila u boj za osvećenje Kosova? Zar vas ne dira taj sveti simbol i ideal narodne nam duše? Zar je to, ta ideja zasluživala — takav prezir? Ne budimo tako mizerni! Ako hoćete da „Beograd bez maske“ kritizujete, čekamo jedino razumnu i čestitu kritiku, a ne glupost i ironiju filistarstva.

Upamtimo!

Zadarski „Il Risorgimento“ u jednome od zadnjih brojeva veli, odgovarajući „N. Listu“: „... Ali vi (zastupnici), koji ste nasiljem prvaci anonimnog stada, koje vas ne pozna; vi koji nemate ideala, ni programa, ni boje, vi nacionalni i intelektualni smušenjaci; vi koji opustošiste dalmatinsku obalu, uzimajući veoma mnogo korisniju nego vama travu, koja vam služi, za hranu i glad; vi koji rušite svoju čast u različitim prilikama, ne pristupajući uzvišenijim stvarima; vi što živete od prevare i zlostavljanja: falsifikacijama, kontradikcijama, atentatima protiv osoba i njihovih mnogobrojnih prava; vi ne, vi nijeste ni narod, ni stranka; pleme ste gladnih, bez savjesti i bez srama, pleme primitivno, ali sito grabeži.“

Ovako naši talijanaši, dok se Talijanci u Italiji, koje volimo, o našoj rasi najsimpatičnije izrazuju.

Iz mjesta.

Ples „Kola“, koji je bio prošle subote, uspio je krasno, s materijalne i s moralne strane. Počeo je iza 10 sati, a otvoren je bio uz „L. Našu“ od g. D.r B. Kurajice sa gosp.-om Marijom Makale, od gosp. D.r A. Bega sa gosp.-icom Darinkom Koštan, i od

Tisluće i tisluće domaćica je iznijelo i znanost je potvrdila, da „Pravi Franck“ iz domaće tvornice u Zagrebu, kao najbolji Kavin pridoatak, zaslužuje najtopliju preporuku. - Pravljen iz domaćih sirovina. - Tvornički znak: Mlinac za kavu. -

gosp. D.r Makale sa gosp.icom Mariicom Maričić. Intimnost i megjusobni prijateljski i vanredno ugodni prijem odlika su te zabave. Večera je bila oko ponoći, pri kojoj su govorili D.r Makale, D.r Krstelj, D.r Subotić, D.r Ijadica i D.r Drinković. Svi u istome pravcu: dosta je nesloge. Dosta nas izrabljivaše tuginac! Preko nas niko! Ovaj ugodni čas bio je praćen sa lijepim pjevanjem naše mladeži. Braća pravaši odazvaše se u velikom broju i megu svima preko zabave razvila se je tako srdačna saglasnost, da je za čudo kako se ti ljudi mogahu prije tako klati. Pamet i iskustvo uči! Ovo je znatan napredak, jamačno mrzak biskupu i kleru. I još nekome! Svijest i nacionalna dužnost pobje-guje. Mi se tome, kao srpskohrvatski nacionalisti, od srca radujemo.

Oslugjeni suci. Ovih dana bila je potvrđena osuda, kojom su nedavno od mjeasnog kotarskog suda bili oslugjeni (usprkos izjavi, kojom su pitali oprost uvrijegjenom sucu) braća D. iz Supetra na Braču radi uvreda i prijetnje prama jednome sucu u Supetru, dok je vršio službu. Bili su tada oslugjeni D.r J. D., kotarski sudac na 6 dana zatvora (ili 180 kr. globe), a B. D., općinski tajnik, na 3 dana (ili 90 kr. globe).

Lutrija „Kola“ obavila se je u nedjelju popodne u 5 sati. Dobili su: I. dar serija 17., br. 18.; II. dar serija 3., br. 4.; III. dar serija 25., br. 29. Darovi se mogu pridignuti u g. V. Paladino.

Svetosavska zabava obavljena u ponedjeljak od braće Srba lijepo je uspjela. „Sokol“ zastupali su D.r Krstelj i D.r Dominis, pravašku čitaonicu D.r Drinković, „Kolo“ D. Baranović, a „Slav“ čitaonicu D.r Makale. Bilo je u srpskoj školi nekoliko lijepo izvedenih tačaka deklamacije i pjevanja, a preko večere u hotelu „Krka“ pozdravio je D.r Subotić, u ime Hrvata odgovorio mu je D.r Drinković. Iza toga razvio se je animirani ples.

U Kninu „Hrv. glaz. pjev.“ društvo

„Svačić“ priredio je svoju plesnu zabavu u subotu dne 25. 1913. u dvorani „Hotel Knin“.

Preporučamo ogra „Pravog Francka“, koji se nalazi na trećoj strani našeg lista. „P. Frank“ vrijedi samo, ako ima „mlinac“ kao tvornički znak.

Biblioteka „Ujed. Nac. Omladine“.

Razaslasmo svima prvu brošuru. Nemamo još nego samo malo komada u zalih.

Na večeri zabave „Kola“ prodavale su se brošure. Skupljeno je osam kruna dobrovoljnih priloga.

Gospogjica Fani Bego (Perković) darovala je tri kr. našoj biblioteci. — Svima srdačno zahvaljujemo.

Politički pregled.

Revolucija u Carigradu. Mladoturci do-gjoše na vladu. Nazim paša bio je ubijen. Enverbey organizovao je masu. Na Čataldži sprema se proturevolucija. Nova vlada ne da Drinopolje. Sve se je iz temelja promijenilo. Balkanski delegati prekinuše pregovore, a na bojištu prekinuto je primirje. Rusija i Francuska grozničavo mobilisu. Sprema se grozna bura.

U zadnji čas.

Brzjav:

Antonije Stražičić poslao svoga sina, oboružanog do zubi, na srpsko bojište, a kćeri kao bolničarke; on se sprema, da pomogne kralju Nikoli, koji ga je odlikovao. Najnovija spljetska senzacija. — Omladina.

Mladi sudbeni činovnik vješt svima poslima uključivo zemljišnim, piše i govori talijanski, srpsko-hrvatski, pozna dobro njemački, slovenski — traži mjesto kod odvjetnika, tvrđke, zavođa, općine u kojemu drago ovećem gradu. Ponude pod „Radiša“ Uredništvu.

Repeticije daje jedan mladić uz umjerene cijene — gja-cima svih razreda realnog gimnazija. Obratiti se na ovo uredništvo.

Izobražen i napredan čovjek mora da pročita ovo krasno djelo velikog ruskog pisca.

Knj. „Naprednjaka“ izdala je još: D.r T. G. Masaryk — govor o pro-računu 1907, cijena 20 para (s poštom 30 para); br. 4.

Pazi! Pučkoj tiskari u Šibeniku jedan gjak od 14 godina, koji je svršio pučku školu, a prednost ima onaj, koji je učinio i koji razred realke.

OBJAVA

Čast mi je staviti do znanja mojim štovanim mušterijama i cienjenom občinstvu da sam moj „Hotel Krka“ premjestio na njegovo staro mjesto, to jest gdje se je u zadnje vrijeme nalazio „Hotel Velebit“ koji sada prestaje.

Preporuča se naklonosti starih prijatelja i cienjenog občinstva, koji će u „Hotelu Krka“ naći sve najmodernije konforte.

Sa veleštovnjem
FRANE CRLJENKO

26

Čast mi je javiti p. n. cienjenom občinstvu, da sam otvorio u „Širokoj Ulici“, u prizemlju kuće R. Vlahov, svoju moderno uregenu

SLASTIČARNICU

opskrbljenu najbiranim slatkišima, kao što i inim predmetima, koji u slastičarnu spadaju: Izragjujem na potpuno zadovoljstvo sve vrsti slatkiša prigodom ženidbe, krštenja i t. d.

Preporučam za mnogobrojni posjet i bilježim se 3
Stevo Mandić.

Lav N. Tolstoj Knjižnica „Naprednjaka“ broj 2:

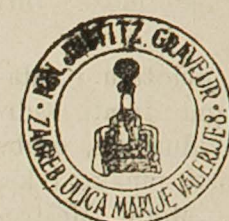
„ŽIVI TRUP“

drama u šest čina i dvanaest slika.

Cijena 60 para (s poštom 70 para).

Može se dobiti kod „PUČKE TISKARE“ D.r V. Ijadica i drugovi - Šibenik.

PRVA ZAGREBAČKA TVORNICA

pečata iz mjedi i gume za urede. — Tvornica email-tabla i tablica.

Strojevi za numeriranje i t. d.

Glavno zastupstvo za Dalmaciju: 52

Petrić Ljubomir - Split

OGLAS

Gradjevno Poduzeće

PETAR BLASOTTI & FRANO ŠKOTON
Ispitani nadzidarski majstor u ŠIBENIKU

poduzimlje svaku vrst gradjevnih radnja i popravaka. Specijalista u gradnji štednjaka (Sparherda) i peći za sobe. Poduzimlje čvrste radnje u cement beton (Eisenbeton) bez potrebe željeznih greda, sa posebnom kancelarijom za nacerte i trebovnike u kući Pasini put Suda. 46

PUČKA TISKARA
D. V. Ijadica i drugovi
ŠIBENIK

Preporuča se za sve u tiskarsku struku zasjecajuće radnje.
Cijene umjerene.

NAJBOLJI ČESKI PROIZVOD

JEFTINE PERINE

1 kg. smedje dobre, ugladjene po 2 K., bolje po K. 2.40; prve vrsti pola bijele K. 2.80, bijele K. 4; bijele pahuljaste K. 5.40; 1 kg. vrlo fine, bijele kao snijeg, ugladjene od K. 6.40 i K. 8; pahuljica smedjih od K. 6 i 7; bijele, fine K. 10; najfinije pahuljaste sa prsiju 12 K. Ako se naruči 5 kg. šalje se franko.

Gotove postelje od crvenog, modrog bijelog ili žutog naukinga, jedna peča 180 cm. duga, 120 cm. široka sa dva jastuka svaki 80 cm. dug, 60 cm. širok, napunjena sa novim, smedjim trajnim pahuljastim perinama K. 16, na pola pahuljastih K. 20, pahuljastih K. 24; pojedine peče K. 10, 13, 14 i 16. Jastuka K. 3, 3.50, 4. Peča 200 cm. dugih 140 širokih K. 13, 14.70, 17.80, 21. Jastuka 90 cm. dugih 70 cm. širokih K. 4.50, 5.20, 5.70. Pod-peče jakoga gradla 180 cm. dugih, 116 cm. širokih K. 12.80, 14.80.

Šalje se poduzećem počam od K. 12 franko. Izmjene su dozvoljene. — Za neodgovarajuće vraća se novac.

Potpune cijenike besplatno i franko. 15-15

S. BENISCH u Deschenitzu, br. 951 — Češka.

PIO TERZANOVIĆ

Šibenik

Velika zaliha za zimsku sezonu

MUŠKIH ODIJELA

Najmodernijeg kroja uz vrlo umjerene cijene 5-52

NE BOJI SE UTAKMICE.

HRVATSKA VJERESIJSKA BANKA — PODRUŽNICA ŠIBENIK

Centralka DUBROVNIK. Podružnica u SPLITU i ZADRU - DIONIČKA GLAVNICA Kr.

2,000.000 - PRIČUVNA ZAKLADA U PRITIČCI 250.000

BANKOVNI ODJEL PRIMA ULOŽKE NA KNJIŽICE U KONTO KURENTU I ČEK PROMETU; ESKOMPTUJE MJENICE, OBAVLJA IN-KASO, POHRANJUJE I UPRAVLJA VRIEDNINE. DEVIZE SE PREUZIMLJU NAJKULANTNIJE. IZPLATE NA SVIM MJESTIMA TU I INOZEMSTVA OBAVLJAJU SE BRZO I UZ POVOLJNE UVJETE.

MJENJAČNICA KUPUJE I PRODAJE DRŽAVNE PAPIRE, RAZTERETNICE, ZALOŽNICE, SREĆKE, VALUTE, KUPONE. PRODAJA SREĆAKA NA OBROČNO ODPLAĆIVANJE. OSJEGURANJE PROTIV GUBITKU ŽRIEBANJA. REVIZIJA SREĆAKA I VRIEDNOSTNIH PAPI-RA BEZPLATNO. UNOVČENJE KUPONA BEZ ODBITKA. - - - -

5-52